

Te Peretitenira'a No Porinetia farani

PIHA PUTURA'A PARAU 'API Mahana maha 20 nō titema 2018

Te mau Fa'aotira'a a te 'Āpo'ora'a a te mau Fa'aterehau

Ua maraa te nota a Porinetia ia-au i te numeraraa a te taiete Moody's

Nô te 18 nō titema nei to te taiete Moody's piaraa i te nota a Porinetia, mai ni'a i te faito vai pāpū te nota ia i 2017 ra e te faito « A3 e vairaa maita'i ia » e nota teie i 'ite hia i mē 'i ma'iri.

O teie te nota teitei roa a'e 'i nao'ahia e Porinetia e 'atahi nei. Te faito atea i haruhia mai na o te A- nia i te matahiti 2000 e 2005.

Te nota hope'a roa a tei taiete hi'opo'a o te tai'o P2 e P1.

Te mau tumu ia-au i te pāpā'i a te taiete Moody's « *nô te pūai ia o te mau faaho'iraa tarahu a te Hau fenua* ». Te tahi « *nô te poritita 'aueue 'ore 'i nehenehe ai i te Hau fenua e tamau noa i te 'avei'a 'o te mau tauiraa roto* ». Te tahi o tâna matuturaa « *nô te tapura faufaa matahiti 2019 ia 'i mâ'itihia i titema nei, o tei haapāpū ra ê tei ni'a noa te Hau fenua i te tapura faufaa tano mau* ».

Nâ te tauiraa i te arata'iraa 'afata faatuharaa i 2018 nei, i haamaita'i ato'a i te hi'oraa a Moody's e te pāpā'i ra, « *o te rave'a teie e 'aifaito ai te 'afata totiare 'ia tae i 2021 e nâ te reira e faatopa i te huihui matahiti a te huiiraatira nô te pâruru totiare* ».

E 'inaha, te pāpā'i nei Moody's : teie 'avei'a tano nô roto mai ia i te 'afaro 'o te mau tauiraa tumu i ravehia i Porinetia nâ reira te maita'iraa mai tâna tereraa faufaa.

Nô teie maraaraa nota, o te utu'a hanahana ia eiaha nô te pātuūtū noa o te 'afata faufaa o te fenua, nô te mau tauiraa roto ato'a râ e rave rahi i ravehia mai i haamaita'i i te vairaa o te tereraa faufaa a Porinetia i ho'i ato'a mai ai te ti'aturiraa o te mau 'ona e te mau fare moni.

Târifa o te mau piaraa parau mana

Te piaraa i te mau parau mana nô te mau mâtete 'ohipa a te Hau, a te mau oire, tâ te Hau nui e te mau piha 'ohipa a te fenua, e arata'iraa faufaa rahi ia nô te pae 'o te 'imiraa faufaa a Porinetia, 'e nô te oraraa o te mau taiete ia 'ite pāpū mai râtou i te hu'ahu'araa o te mâtete

‘o te mau ‘opuaraa e te mau faaheporaa e titauhia e nehenehe ai ‘ia râtou e tâta’u nô te haru i te mâtete.

Nô teie taime e piti noa ve’a e fâriihia ‘ia pia i te mau pororaa mâtete, te ve’a La Depeche e te ve’a iho a te Hau. Na te Apoorahau e haamana i te mau parau pia e te târifaraa. Mai teie atu e’ita te mau tarifa e huru ‘ê atu i ta te tahi, hô’ê noa râ tarifa nô te tâato’araa. E maraa te mau tarifa ‘ia maraa noa atu te tarifa o te parau e te ‘û nene’i.

Noa atu te mau tauiraa tarifa o te mau piaraa parau mana, e mea tâmoni ‘ore nâ te mau taatiraa. E tauturu teie i te teimaha o te mau nene’iraa parau nô te mau taatiraa.

Tauturu moni nô te pa’epa’e e te faaitoitoraa i te mau taiete

Ua faataa te Apoorahau e 46 347 000 toata nô te faaitoito i te mau taiete rii na’ina’i mai te mau fare toa e fare tamaaraa i Porinetia nei.

I roto noa o tâna tarena haamahuta i te ‘imiraa faufaa a te fenua, ‘ua faaoti te Apoorahau e faaô e piti rave’a tauturu i te mau taiete.

A tahi, tauturu nô te hooraa mai i te mâtéria e au nô tâ râtou ‘imiraa, nô te faarahi atu i te taiete. te piti o te tauturu nô te tâtâ’iraa e te faaneheneheraa i tâ râtou fare toa na’ina’i, fare tamaraa na’ina’i.

Tauturu a te Fenua nô te faatiani i te poe o Tahiti

I muri mai o te ‘oreraa atu te pû a te Hau nô te poe pârau i titema 2013 ‘ua ti’a mai te taatiraa « Tahitian Pearl Association of French Polynesia » i mê 2014 nei.

Ua faataa te Hau fenua 100 000 000 toata nô te ‘apee e te pa’epa’eraa i terâ ‘imiraa faufaa pâpû a Porinetia, ‘inaha e ia-au i te papature arata’i a teie taatiraa TPAFP, nâna e âmo i te taatao’araa o te tapura faufaa o te mau faatianiraa poe o Tahiti, nâna e moemoe i te mau tata’uraa mâtete i te fenua nei e ite ara, nâna e faanaho i te poritita tano i rotopû i te mau ‘ona poe e ô ‘ô ia te ‘ite ‘i te arata’iraa tano nô te faatiani e te tapihooraa i te poe pârau o Tahiti.

Ohiparaa ‘âmui te Hau fenua e te piha tapihoo e tapihaa

Aniraa nâ te Mono Peretiteni Faaterehau o te ‘imiraa faufaa e nô te ‘apee i te mau taiete a te fenua nei i te pae o te tapihooraa nâ te ara, e ‘ohipa ‘âmui te Hau fenua e te CCISM, ‘ua faaoti te Apoorahau e faataa e 7 398 234 toata e 70% ia o te tapura faufaa matahiti teie tuhaa moni a te Hau.

Tei târenahia nô 2019 :

- Te haapiiraa hâpono e poro’i tauihaa
- Hô’ê tere nâ te mau ‘aivanaa a Pacific Trad and Invest i Aotearoa ;
- Fârereiraa ‘ohipa e te mau hâpii a Business France, nô te mâtete Tâpône e Marite ;

- Tere nō te fāfā roa 'i te mātete Tâpōne nā roto i te tonoraa 'ia Porinetia i te faa'iteraa tauihā Tahiti Festa 'i Tâpōne iho;
- Te faanahoraa i te toruraa o te matahiti te faa'iteraa « Tahiti Export Event » ;
- Tata'uraa a te feiā tapihoo i te ara ;
- Te faatomoraa e piti 'afata 'auri 20 metera tiupa tauihā nō te fenua nei nō te faa'iteraa e tupu i Farani.

Te faito o te hoo nō nā 'ava'e 12 i haerehia mai

Te vairaa o te faito hoo i te fenua nei no te 'ava'e novema nei ua vaivai noa ia i te faito 99,03 'ia faa-au-hia i tō 2017.

Te heeraa ô nā 'ava'e 12, 'ua topa te mau tarifa hoo i te faito 0,5%, 'i te pae o te rima 'ohipa 'ua maraa 0,2% i novema 2018. Te haaraa matahiti nō te tarifa manureva 'ua îti mai 0,7%.

Te mau paturaa fare 'ua maraa 0,1% i novema nei te tumu i maraa ai o te moni tauihā fare ia mai te tîmā +1,1% e te râau fare +0,2%.

Te mau paturaa fare ua maraa 0,2% e te mau paturaa rarahi a te Hau 0,6% te maraaraa. Ia 'amuihia te pae o te paturaa e te mau 'ohipa rarahi a te Hau 1,3% tōna maraaraa, te paturaa fare 'ua maraa 1,1% 'ohipa a te Hau, 1,6% te maraaraa.

Tauturu moni nā te OPH

Ua fârii te Apoorahau e faataa e 50 000 000 toata nā te OPH nō te tâtâ'i i te fare tahua Teroma Transit, 'ua haamata te 'ohipa i te 'omuaraa o titema nei e 'e hope i te rôpû o 2019.

e mau nohoraa taupoto 'e te rû teie, 'i onei ato'a ho'i te huiraaatira nō hotuarea, râtou e pârahi nei i nî'a i te parare fenua âtaâta nā te roaraa o te tahua manureva, e noho ai, a tia'i noa atu ai te ôtiraa o te mau fare i hotuarea hitiaaotera e te paturaa i Te Ana Mao Nuutere o te haamata i eperera 2019.

E titauhia e 380 000 000 toata nō te hoo mai i terâ fare tahua e 'e 50 000 000 toata nō te tâtâ'i.

Fâriiraa manihini

E piaraa parau nā te pû numeraraa a te Hau e horo'a mai ra i te numera o te râtere i pou mai i Porinetia nō nā 'ava'e 10 'i râterehia mai, 'ua maraa ia i te tai'o +7,6% manihini 'âpî oia ho'i 181 290 râtere, 10 matahiti i mua na a tahi nei a 'iteahia teie huru maraaraa. Ia tai'ohia 12 'ava'e 'ua nao'ahia ia 211 769 râtere i tae mai. Nō 'atopa noa nei o te matararaa te rēni na te taiete United Airlines ua hau i te 13% te maraaraa 'ia faa-au-hia e atopa 2017.

Te tahi turu tootoo pâpû, o te râtere horomoana ia +30,4% e te faanahoraa rahi i ravehia nō te fârii mai i te pahî a te taiete Holland Amérique Line.

Te 'î ato'a mai nei te mau hotera rii na'ina'i maoti te mau toparaa târifa manureva, e ua rau ato'a te faito râtere e haere mai nei ia faa-au-hia e te mau matahiti ma'iri.

Tauturu moni nâ Tahiti Tourisme nôt te haamahuta i te fârii râtere horomoana

Nô te rahi e te manuia o te arata'iraa 'ohipa a Tahiti Tourisme i te pae o te faatianiraa, te haapurororaa, te fâriiraa, te haamâramaramaraa e te faa'anaanataeraa i te mau râtere horomoana 'i te matahiti 2018, ua fârii te Apoorahau e horo'a 19 mirioni nô te tâmau noa 'i te 'avei'a 'o te 'imiraa faufaa pâpû 'a Porinetia.

I te matahti i terehia mai ua tutava noa mai Tahiti Tourisme nô te haapaari i teie 'amaa o te 'imiraa faufaa e 'ua tomo roa e fârerei i te mau faatere taiete pahî uta râtere nâ te Ao nei, nâ reira te mau 'ôro'a faafaa'iteraa, mai te Seatrade Miami, Cruise World China i Shangai etv...

Teie tauturu moni nô te faarahi atu â i te manihini e râtere mai nei nâ ni'a i te mau pahî. O teie te tahi 'amaa e faa'aano atu â i te 'imiraa faufaa a te mau taiete uta taata, fare toa, fare tâmaaraa, etv...

Nâ teie tuhaa i tura'i i te faito râtere i tae mai, i 2016 ihoa râ, 'ua vai iho mai te râtere pahî 12 miria toata i Porinetia nei. Taa'â atu ai te haamaita'iraa i te mau uâhu, e mea faufaa ia tauturuhia te pae o te tapihooraa i roto roa i te mau taiete faareva râtere. Nâ te reira rave'a e faaitoito i te mau taiete pahî 'ia tere rahi mai i Porinetia nei.

Tauturu moni nâ te taiete toro uira i Porinetia

Ua fârii te Apoorahau e hôro'a i te tauturu moni na te taiete toro uira i Porinetia (SEML TEP) nô te pû'oiraa niuniu i te pae 'apato'a o Tahiti e nâ roto i te âmo 'amuiraa Porinetia e Farani ia-au i te parau faa-au numera 2.

Tei tapurahia nô teie parau faa-au « tarena 2017 » tei te faito 1 557 000 000 toatan e âmo o Farani e 600 000 000 toata o Porinetia e 600 000 000 toata te toe nâ te taiete TEP.

Te tuhaa piti, o te paturaa ia e 3 pû tauiraa pûai uira e te pû haaputuraa uira, titauhia 1 985 000 000 toata, e âmo te Hau 650 000 000 toata te Hau nui 650 000 000 toata e te TEP 685 000 000 toata.

Faaueraa mana i ni'a i te ture o te faufaa tumu

Ua rave te Apoorahau i te hô'ê faaueraa mana i ni'a i te ture fenua nô te 23 nô atete nô te faarava'i i te puta 1 o te mau tauihaa faufaa tumu a Porinetia. E tapuraraa tei e te 'apaparaa i te huru tauihaa e ô i roto i te 'aai, ei tao'a 'ihipapa o te riro ei tao'a faufaa rahi nâ Porinetia. Nâ teie tapura e haapâpû i te neheneheraa hô'ê tao'a e faareva i te ara.

I raro a'e i teie toparaa i'oa « Trésors de la Polynésie », e pāpū ia e tao'a nō teie tau e 'aore rā e tao'a faufaa rahi nō roto mai i te 'aai fenua, tao'a nō roto mai i te mau paheruraa fenua 'ihipapa e te mau tauihaa tahito hau atu i te 50 matahiti.

E fāriihia ia faareva i te mau tauihaa tahito nō te hō'ē tau poto, nō te hō'ē faafaa'iteraa i te ara, e faahepohia ra ei parau faati'a mana e ti'a ai.

Nō te hō'ē tauihaa'aita e parau faati'a nō te faareva, o te Hau fenua te nāmua e hoo mai nā roto atu i te Faaterehau 'o te Ta'ere.

E 'inaha, nā roto atu i teie 'opuaraa ture ua haamau ato'ahia te mau faautu'araa.

Tārena o te mau ta'urua rima'i, ta'ere e arutaimareva nō 2019

Ua haamana te Apooraa hau i te tārena o te mau ta'urua e āmohia e te faatereraa hau o te Ta'ere nō 2019.

Taa'e atu te Heiva i Tahiti, Hura Tapairu, te FIFO e tō te puta tai'o e ô mai te hō'ē faanahoraa 'āpī, ei 'āru'i fāreireira i te mau 'aito tuiroo o te fenua nei, nō te 'upa'upa e te himene e tupu i To'atā.

2019 Nā te rima'i, te 'ohipa 'āpī o te faa'iteraa tao'a rima'i a te mau taure'are'a o te fenua nei. Nā reira te 'ōro'a o te 'Eté e tupu i novema, tei nō te faafāriuraa ia i taataa ia faaru'e i te faa'ohipa i te pūtē uraina.

I te pae o te arutaimareva, e tamau noa te mau arata'iraa i matauhia o te haaferuriraa i te taata i te 'ino o te haviivii. Tei tāpurahia nō 2019 : te mahana o te Honu, te mahana a tō te Ao nei nō te 'aia natura tumu parau « te matahiti nō te moana », e te « mahana o te tohora », nō teie, 'ua 'itehia te manuia rahi i 2017.

I te fare Manaha e faa'ite'iteraa tao'a tupuna e mau tāipe o te mau tao'a tahito 'o tei fatuhia na e o tei fatuhia mai nei e tātou.

I eperera e faanaho 'āmui te faatereraa hau o te ta'ere nō te Heiva a te rahu'a a te Tuhaapae, haamauhia e te taatiraa Na Hiro E Pae. I tiurai te paeraa o te Heiva Raro Mata'i i Uturoa, i titema te 12raa o te Heiva a te Nuuhiva e tupu i Ua Pou.

E mau fāreireira e raverau faufaa rahi rā nō te tātō'ē te nunaa, aua haati i te tumu parau e tupu mai ai te auhoa e te aufētii.

Nomiraa e 5 mero 'āpī no te Fare Vanaa paumotu

Ua 'ite_au te Apooraa hau i te tapura i'oa o te feiā e tomo 'āpī i roto i te Fare Vanaa reo Paumotu e o tei mā'itihia e te apooraa roto a tauā Fare Vanaa ra :

- ° Georges Tahiti-Arii Estall ; reo Tapuhoe ;
- ° Maximilien Vaea Hauata, reo Parata ;
- ° Catheline Tevahine Pekahi Mapu 'ivi Mataihau, reo Fagatau

- ° Hiriata Thérèse Millaud, reo Vahitu ;
- ° Benjamin Ragivaru, reo Tapuhoe.

Tauturu moni matahiti nâ te mau fare hâpiiraa tuarua a te Hau

E rave rahi aniraa tauturu nâ te mau fare hâpiiraa tua rua a te Hau, nô te tâato'araa o Porinetia, i faatae mai e o tei fâriihia e te Apoorahau, e tapura faufaa nô te tâtâ'iraa fare anei, nô te faa'âpî i te mau niuniu uira, nô te hoo mai i te rorouira e te vai atu â. Nô teie matahiti 'âpî 2019 'e 35 000 000 toata te faataahia.

Tauturu moni matahiti nâ te mau taatiraa e 'amuitahiraa tû'aro e te û'i 'âpî

Ua hi'opo'a te Apoorarahi e 24 aniraa tauturu a te mau taatiraa e 'amuitahiraa tu'aro e te û'i 'âpî a Porinetia, e nô te mea 'o râtou te tutava nei nô haafâriu i te û'i 'âpî i ni'a i te 'ê'a maita'i e nô te maita'i o tô râtou êa, ua fârii te Apoorahau e pâhono 'i tâ râtou aniraa nô te neheneheraa râtou e tâmau noa i te 'avei'a 'o tâ râtou i târena nô 2019, 'ia 'âmuihia tei ni'a i te faito e 44 685 688 mirioni toata tâ te Hau 'i faataa.

-O-O-O-O-O-